

بازآفرینی پایداری با تأکید بر نقش طبیعت در ساختار کالبدی شهرهای ایرانی - اسلامی (بررسی موردی روددره مقصود بیک تهران)

فاطمه یزدگرد

کارشناس ارشد معماری

تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۹/۰۷

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۶/۲۰

چکیده

الگوی شهرهای کهن ایرانی - اسلامی در گذشته با اتکای بر دو عامل اساسی شکل گرفته است. در جایگاه نخست، اسلام به عنوان نظام کمال یافته اجتماعی، فرهنگی، ارزشی و تعالی بخش انسان‌ها و در جایگاه بعد معماری ایرانی به منزله تجلی گاه کالبد فرهنگ ایرانی در ساختارهای فیزیکی قرار دارد. این شهرها با توجه به ویژگی‌های کارآیی اقتصادی، پویایی اجتماعی و تعالی فرهنگی در کنار آسیب‌های اندک زیست محیطی تا حدودی شکل پایدار توسعه یافته را ارتقا داده‌اند. هر چند در این مجموعه‌ها تفاهمی چون حقوق شهر و شهروندی به دلیل استقرار حکومت‌های غیر مردم‌سالار و غیر اسلامی مورد غفلت واقع شده است. شهر تهران در سال‌های اخیر (به خصوص از دوران حکومت پهلوی) به علت تمرکز خدمات در آن با رشد شتابان جمعیت و به تبع آن با افزایش مهاجرپذیری مواجه بوده است. از پیامدهای این گسترش نسنجیده می‌توان به افزایش و تراکم توده‌های ساختمانی و سازه‌های انسان‌ساخت و در نتیجه غلبه بافت مصنوع بر عرصه‌های بدیع و بکر طبیعی و بلعیدن عناصر ارزشمند تاریخی و طبیعی به درون خود اشاره نمود. توسعه غیر منسجم شهر تهران در این تغییر، روند سال‌های اخیر و رشد ناموزون برخی از مؤلفه‌ها به خصوص مؤلفه اقتصادی در کنار به هم ریختن آرامش اجتماعی و آسایش زندگی، افزایش آلاینده‌های محیطی و زیست محیطی، بروز و تشدید آسیب‌های اجتماعی و رونق گرفتن الگویی از معماری فاقد هویت (بدون در نظر گرفتن ضرورت بازآفرینی عوامل مؤثر بر جذابیت قبلی شهر تهران) این شهر را به سمت ناپایداری سوق داده است. در این میان، بازآفرینی عناصر طبیعی از دست رفته به خصوص روددره‌های درون شهری در جهت نقش آفرینی پایدار زیرساخت‌های سبز در ساختار شهر و تجهیز آن‌ها به زندگی جمعی از نقش اساسی برخوردار است. مقاله حاضر روددره مقصود بیک را به عنوان یکی از اندام‌های اکولوژیک شهر تهران مورد مطالعه قرار داده است و با انجام مطالعات میدانی و بررسی مدارک، بر اساس امکانات و فرصت‌ها، محدودیت‌ها و تهدیدها، راهبردهایی را به منظور بازآفرینی پایداری آن ارائه داده است.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، بازآفرینی، عرصه فعالیت جمعی، پایداری منظر شهری، روددره مقصود بیک.

E-Mail : fateneh_yazdgerd@yahoo.com

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده با عنوان «طراحی مجموعه فرهنگی - تفریحی در امتداد روددره مقصود بیک تهران (بازآفرینی پایداری توسط آمیختگی ساختار طبیعی با کالبد مصنوع شهری)» است که به راهنمایی دکتر علی اکبر صارمی و مشاوره دکتر هما ایرانی بهبهانی در دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز ارائه شده است.

Recreation of Sustainability with an Emphasis on the Role of the Nature in the Skeletal Structure of Iranian-Islamic Cities

(A Case Study : Magsoud Beik River Valley, Tehran)

Fatemeh Yazdgerd

M.A. in Architecture

Abstract:

The Iranian- Islamic model of old cities in the past has taken shape based on two main factors. Taking into consideration the economic effectiveness , social dynamism and cultural enhancement along with slight environmental damages, these cities have developed the shape of a sustainable cities to some extent. However in such sets of cities, concepts such as the rights of city and citizenship have been ignored due to the establishment of non-democratic and non-Islamic governments. Tehran city in recent years (in particular from the period of Pahlavi government) on wards, because of centralization of services has been facing the speedy growth of population and following that the increasing number of immigrants. Some of the outcomes of this irregular expansion can be observed in the increase and density of building masses and units made by humans and consequently the overcome of artificial products on unique natural scene and digestion of historical and natural valuable elements. The non-integrated development of Tehran in this change , the trend of recent years and inharmonious growth of some components in particular economic components , the emergence and intensification of social damages and thriving state of a model of architecture without identity (without considering the necessity of recreation of factors effective on the previous attraction of Tehran) have directed this city towards unsustainable status. Amid this , the recreation of lost natural elements in particular inside city river valleys play a basic role in line with sustainable position of green infrastructure in the city structure and equipping them with collective life. The present article studies the river valley of Maghsoud Beik as one of the ecological organs of Tehran. Conducting field studies and reviewing documents and based on possibilities and opportunities, limits and threats, the article presents certain strategies to recreate sustainability.

Keywords: Sustainable development, Recration, Urban public realm, Sustainable landscape and Maghsoud Beik river valley.

* This article is taken from the M.A. thesis of the author entitled, " Design of cultural-recreational complex along Maghsoud Beik Valley River in Tehran (Recreation of Sustainability with the Combination of Natural Environment and built structure) Under Supervision of Prof. Ali Akbar Sarami and Advisory of Prof. Homa Irani Behbahani at Faculty of Art and Architecture , Islamic Azad University, Central Tehran Branch